

COL·LOQUI I COMUNICACIONS

COL·LOQUI

Sr. Ramon Valls: En relació amb la intervenció tan ben travada i intel·ligent del Dr. Turró, voldria cridar l'atenció sobre la continuació de la filosofia de Kant per part del corrent que coneixem com "idealisme alemany". Pel que fa a Hegel en concret, crec que la seva filosofia és especialment deutora de la filosofia moral de Kant i de la concepció fichtiana del jo com activitat lliure. De l'objectivisme de Schelling ho és també, però menys. Doncs bé, la concepció hegeliana tant pel que fa a la intersubjectivitat tal com s'exposa a la *Fenomenologia de l'Esperit* com pel que fa a la relació circular entre les tres esferes de la privacitat, de la societat civil i de l'Estat com es descriu en l'*Enciclopèdia*, es mou sempre dins de l'esquema d'interacció mútua o causalitat recíproca molt present ja a Kant i a Fichte i que a Hegel culmina com explicació de les estructures socials.

Si ara fem atenció, en segon lloc, a allò que s'ha dit a la ponència, a saber, que Kant en la *Crítica de la raó pura* ja havia previst que el desenvolupament sistemàtic de la seva filosofia l'havia de dur a una certa metafísica de la natura per una banda i a una metafísica dels costums per l'altra, s'entén molt bé com Hegel arribà a la seva filosofia social continuant el camí emprès per Kant. En efecte, en la previsió matinerà d'una *Metafísica dels costums* tal com s'anuncia a la primera *Crítica*, no es fa esment que hagi d'incloure una teoria del dret. Sembla més aviat que la Metafísica allí prevista haurà de consistir solament en una doctrina de la virtut en el sentit més clàssic de la paraula, és a dir, com a hàbit individual de fer el bé. Però quan de fet s'escriu la *Metafísica dels costums*, el dret, i amb ell la dimensió social i política de la moralitat, hi ocupa tota la primera meitat del llibre i crec, fins i tot, que n'és la part més interessant, per damunt de la doctrina de la virtut la qual no apareix fins al final. Aquesta incor-

poració de la doctrina del dret és segurament el fruit de la comoció política causada per la revolució francesa i per la lectura d'alguns tractats contemporanis de dret natural, Locke inclòs. I és precisament amb la doctrina sobre el dret com Kant mostra anticipadament el camí de superació del formalisme moral que tants li atribuïren i que Hegel una mica injustament repetí. Se li digué que a l'hora de donar contingut als actes morals i de prendre les decisions, la moral kantiana no oferia cap procediment per establir què s'havia de fer en concret. Se li feia el retret de ser una moral tan pura que es quedava a les regions hiperbòries de la consciència, lluny de les relacions externes, corporals i jurídiques amb els altres. Però la doctrina del dret, partint de la llibertat com a "únic dret innat" i de l'obligació d'ingressar en l'ordre civil per tal de fer efectiu el respecte degut a l'igual dret de tots a la llibertat, iniciava de fet el camí que Hegel aprofità després i que conduïa la consciència des de la moralitat individual i interna a l'eticitat externa i col·lectiva.

Finalment, en tercer lloc, una observació sobre la deducció de les categories. A Kant aquesta deducció és doble. Per una banda, partint del *Jo penso* o *cogito*, assaja la deducció de les categories pures de l'enteniment i, per l'altra banda, des del *jo sóc lliure* intenta la deducció de les categories de la raó pràctica. Hi ha però un abisme entre el coneixement teòric del món sensible i el comportament pràctic moral. Si ens preguntem però per què Kant abans de la deducció transcendental de les categories de l'enteniment creu necessari fer el catàleg de les tals categories, anomenant-lo "deducció metafísica", començarem a veure que mentre les dues deduccions no siguin una sola (com ho seran en la *Lògica* de Hegel!), tota la representació de l'ordre moral i polític no deixarà de ser una mena d'*als ob*, un "com si fos objectiu", una ficció en fi. No puc deixar d'actuar com "si hi hagués" altres subjectes, però no és apodíctic que n'hi hagi. El solipsisme penja sempre, com espasa de Dàmocles, sobre l'idealisme kantian. Hegel no hi cau perquè la seva deducció de les categories mostra el valor plenament objectiu de la causalitat recíproca o interacció mútua dels subjectes lliures, com he dit al començament d'aquesta intervenció, i això ho fa Hegel seguint Fichte en tant el jo lliure és ja principi de la deducció de les categories del coneixement del món.

Sr. Salvi Turró: Respecte al primer punt he de dir que també per a mi la via conductora i en gran part directriu seria Kant via Fichte, més que per Schelling, a no ser que no consideréssim altres aspectes de l'idealisme alemany on aleshores Schelling sí que intervindria per una altra via...

Sr. Ramon Valls: No hi intervé en la necessitat de la deducció.

Sr. Salvi Turró: ... no per la juridicomoral ni per la necessitat d'una deducció. Amb això hi convinc. Pel que fa al segon punt, només una precisió: és veritat que en la *Crítica de la Raó Pura* es troben els dos subsistemes metafísics anticipats, però també és veritat que pel que fa al desenvolupament de la *Metafísica dels costums* les indicacions podrien apuntar al que Kant anomenarà virtut o estrictament moralitat més que no pas al que tematitzarà com a Dret. I per tant aquí jo també sóc del parer que factors exògens com la revolució francesa i tota una sèrie de motius que porten a Kant a reflexionar sobre el fet jurídic són els que acabaran de completar l'arc de la *Metafísica dels costums*. No obstant això, sí que es pot sostenir -i és el que aquí he intentat fer- que en la solució de la tercera antinòmia ja hi ha els elements mínims sobre els quals després es pot fer aquesta derivació, amb uns fruits que, de ben segur, no eren previsibles al 1781. El tercer punt de la seva intervenció és el més crític d'aquest arc que va de Kant a Fichte. És simptomàtic, i això donaria la raó a la qüestió que vostè exposa, que un dels punts fonamentals sobre el qual giren les cartes que Fichte dirigeix a Reinhold al voltant del 1794-1795 es basa en això. Diu Fichte: puc assimilar gran part de les conseqüències de la doctrina pràctica kantiana però hi manca un punt en la fonamentació i aquest és que es pugui mostrar la pluralitat de jo(s) en interacció. I aquest és un dels punts que Fichte pensa que completa a Kant, no tant perquè el contradigui sinó perquè efectua aquesta deducció que en el terreny kantià no s'acaba de fer del tot, ni en la *Fonamentació* ni en la *Crítica de la raó pràctica*, i que seria el supòsit de la pròpia doctrina del dret kantiana. En la meva exposició he intentat mostrar que encara que la lletra del text kantià no ho afirmi expressament, hi ha prou elements en la pròpia construcció de les categories de la llibertat, i per tant en la metafísica del dret, com per dir que potser al final -i en aquest

sentit la discussió amb Jacobi és significativa- les categories de la llibertat són primeres. Si bé d'entrada sembla que la llei natural és el tipus per pensar la llei moral, en realitat ¿no està passant des de bon començament -aquesta és la meva qüestió- que és la llei moral la que serveix com a tipus per pensar la llei natural? Kant no ho dirà mai així, certament!

Sr. Sergi Mas: Vull afegir un element nou a tot això que s'està dient. Aquesta via que aquí s'ha exposat, que passaria per Fichte però no en Schelling, no passa per aquest últim -ni segurament per Hölderlin- precisament perquè no estava d'acord amb el model de natura, entesa com a sèrie de acció-reacció, ni amb el model juridicomoral amb què anava lligat. El públic de Fichte espera un altre model de cosmos.

Sr. Salvi Turró: Aquest és l'altre element per acabar de fer tota la gènesi. I el seu punt d'origen, on sí que hi entra la línia de Schelling, és, per trobar una data simbòlica, l'edició de les *Cartes sobre l'educació estètica* de Schiller al 1795. D'aquesta manera es possibilitarà, a partir de la interpretació de velles posicions gregues, la nova lectura de Spinoza i, com bé s'indica, s'introdueix una concepció diferent del cosmos, la recerca d'una filosofia natural que no sigui la newtoniana: aquest és el moment que ens porta a Schelling.